

CAROL I – PROTECTOR AL CULTURII NAȚIONALE

Florin Georgescu

Personalitatea Principelui și a viitorului Rege Carol I s-a evidențiat și în ceea ce privește eforturile pe care le-a depus pentru protejarea patrimoniului cultural al națiunii române.

Domnia lui Carol I s-a caracterizat, din punctul de vedere al protejării patrimoniului cultural național, prin inițierea unor planuri de modernizare a societății românești, cultura reprezentând un domeniu spre care noul conducător al României și-a îndreptat atenția în mod deosebit, o dovadă în acest sens fiind realizările culturale ale perioadei 1866 – 1914.

Printre eforturile depuse de Principele și apoi Regele Carol I pentru dezvoltarea și protejarea patrimoniului cultural național, o atenție deosebită a fost îndreptată spre monumente de arhitectură, spre înființarea de instituții cultural-educative și spre sprijinirea publicațiilor culturale.

Între preocupările cultural-artistice ale lui Carol I un loc important l-a ocupat restaurarea lăcașelor de cult, o dovadă a acestor preocupări fiind și relatarea lui Al. Tzigara-Samurcaș în lucrarea “Din viața Regelui Carol I”: “Fără interesul real și fără de sprijinul moral și chiar material ce de la început Regele Carol I a arătat pentru frumoasele noastre mănăstiri, nu le-am fi putut trezi din starea de ruină în care le uitaseru”¹.

Încă din primul an de domnie, Principele Carol, în dorința de a face cunoștință cu valorile istorico-artistice ale noii sale patrii, și-a îndreptat atenția spre zona Argeșului. Cu ocazia călătoriei din 2/14 octombrie 1866 pe Valea Dâmboviței prin Câmpulung, Domnitorul a poposit și la Mănăstirea Curtea de Argeș care se afla într-o stare precară, determinându-l pe Carol să inițieze un proiect de restaurare a complexului mănăstiresc.

După elaborarea mai multor proiecte ale diferiților arhitecți străini și care nu s-au finalizat, Principele Carol a apelat la arhitectul Viollet Le Duc care “prezintă un raport asupra reparațiilor necesare și recomandă ca executor al lucrării pe A. Lecomte, arhitect, «elevul și amicul său»”².

Pe 25 mai 1875, Ministrul Cultelor, Titu Maiorescu, îl prezintă Principelui pe noul arhitect “cărui «Domnitorul îi recomandă foarte călduros să păstreze cu sfințenie vechile forme ale splendei clădirii și să o ridice din trista derăpănare la vechea strălucire»”³, aceasta dovedind preocuparea lui Carol față de procesul de restaurare a ansamblului mănăstiresc argeșean.

O nouă vizită princiară are loc pe 11 mai 1878 cu scopul de a fi analizată evoluția lucrărilor de restaurare. Relatările lui Al. Tzigara-Samurcaș evidențiază interesul manifestat de domn pentru lucrările de refacere a mănăstirii: “Măria Sa se

urcă pe schele până la acoperișul bisericii și se bucură cât de artistic, frumos și precis în stilul său se restaurează acest mic giuvaer al arhitecturii orientale”⁴.

Opt ani mai târziu, duminică 12 octombrie 1886, a avut loc inaugurarea lăcașului de cult după parcurgerea etapelor procesului de restaurare. Cu ocazia acestei solemnități Regele Carol I declara: “Popearele cari îngrijesc monumentele lor se ridică ele înșile, căci pretutindeni monumentele sunt povestirea vie a istoriei, oglinda trecutului, semnele vederate pentru generațiile viitoare”⁵.

O nouă dovadă a interesului și a preocupărilor Suveranului de a vedea restaurată Mănăstirea Curtea de Argeș, a reprezentat-o și menționarea refacerii bisericii în Mesajul de deschidere a Corpurilor Legislative din ziua de 15 noiembrie 1886: “Reedificarea monumentelor vechi a fost una din lucrările care totdeauna a atras deosebita Mea îngrijire. Am salutat cu fericire ziua în care frumoasa Catedrală a Episcopiei de Argeș a fost redată cultului divin, restaurată în o splendoare și frumusețe, care ridică țara în ochii ei proprii.

O națiune care-și respectă monumentele străbune și mai ales pe acele ale pietății și ale credinței creștinești, are un viitor sigur și neclintit”⁶.

Atenția Regelui Carol I s-a îndreptat și spre restaurarea altor lăcașe de cult: biserica Sfântul Dumitru din Craiova, biserica Mitropoliei din Târgoviște, a bisericii mitropolitane, a bisericii Sfinții Trei Ierarhi și a bisericii Sfântul Nicolae din Iași, ctitorie a Voievodului Ștefan cel Mare, și a cărei restaurare a fost încheiată prin sfințirea bisericii în ziua de 4 octombrie 1904. Cu acest prilej Suveranul a declarat: “Este pentru mine o nemărginită bucurie sufletească de a fi putut vedea biserica Sf. Nicolae reînființată în vechea ei strălucire tocmai în anul când poporul român prăznuiește cei patru sute de ani trecuți de la moartea ctitorului ei, Marele Voevod Ștefan”⁷.

Ziua de 4 octombrie 1904 a reprezentat și momentul inaugurării bisericii Sfinții Trei Ierarhi, Regele considerând-o ca fiind “una din cele mai minunate biserici ale răsăritului”⁸. Trebuie menționat că și aceste biserici au fost restaurate tot sub coordonarea aceluiași arhitect francez A. Lecomte.

În opera de protejare a culturii naționale, primul Rege al României a acționat și pentru susținerea financiară a proiectelor de restaurare a monumentelor în condițiile în care exista pericolul întreruperii acestora din cauza lipsei de fonduri.

Astfel, ca urmare a crizei economice din 1900, statul a fost obligat să sisteze restaurarea monumentelor, Regele angajându-se personal și în totalitate în continuarea lucrărilor.

Angajamentul Suveranului este demonstrat de scrisoarea adresată pe 22 martie 1901 Președintelui Consiliului de Miniștri, în care se afirma: “În fața greutăților financiare actuale care impun jertfa tuturor spre a se ajunge cât de curând la restabilirea creditului nostru pe temelie sănătoasă, privesc ca o datorie de a ușura și Eu sarcinile Statului.

Doresc, dar, ca toate reducerile ce se vor aplica în viitor acelorora cari slujesc Statului, să fie de asemenea aplicate și listei civile.

Economia ce va rezulta din această măsură va rămânea la dispoziția tezaurului public pentru întâmpinarea trebuințelor cari nu s-ar putea îndeștula prin creditele bugetare⁹.

Datorită celor peste 2.000.000 lei s-au putut finaliza lucrările de restaurare de la bisericile Trei Ierarhi și Sfântul Nicolae din Iași, "cari, alături de biserică din Argeș, reprezintă cele mai frumoase și interesante specimene ale arhitecturii religioase din țară"¹⁰, după aprecierile lui Al. Tzigara-Samurcaș.

Activitatea de protejare a culturii s-a manifestat și în domeniul învățământului primar, secundar, superior, de fete și profesional.

Astfel, la 2 iunie 1866 a dăruit 12 000 galbeni, câte 4000 în fiecare an, pentru clădirea unei școli normale, care s-a constituit în 1867 la București și ulterior a fost transferată la Câmpulung. Referitor la rolul școlilor normale Príncipele Carol declara: "Temelia învățământului stă în școlăle normale, în care se formează institutorii pentru școlăle rurale; acolo este începutul instrucțiunii unui popor"¹¹.

O atenție deosebită a fost acordată dezvoltării învățământului superior. Cu ocazia inaugurării Facultății de Medicină a Universității București pe 14 decembrie 1869, Príncipele Carol susținea care trebuie să fie rolul unei Universități: "Prin știință putem numai întări prezentul și prepara bazele solide ale unui viitor prosper. Puterea unui stat modern se măsoară mai ales după gradul culturii sale intelectuale"¹², afirmație plină de actualitate și care ar trebui reținută de către cei în drept.

Din dorința sprijinirii studenților săraci și a cadrelor universitare, Regele Carol întemeiază în 1891, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la urcarea sa pe tronul României, Fundația Universitară Carol I care era patronată și finanțată cu suma de 200.000 lei. Instituția constituită prin efortul Suveranului român dispunea și de o bibliotecă care avea funcția de a contribui la dezvoltarea culturii naționale.

Regele Carol I a fost și un susținător al vocabularului românesc strămoșesc, cu ocazia diferitelor cuvântări, dând exemplul unui limbaj autohton autentic, bazat pe citate din cronică, evanghelii și nu în ultimul rând tezaurul lingvistic popular. În acest sens, relatarea lui Sextil Pușcariu este elocventă: "Vorbea românește cu accent străin, dar cu fraza clădită admirabil și alcătuită din cuvinte scoase din vechile cărți sfinte și cu expresiile pitorești ale cronicarilor. Dorința lui era ca și limba noastră literară, prea primitoare față de neologisme, să se întemeieze tot pe limba veche și pe graiul plin de farmec de la țară"¹³.

Reorganizarea în special a întregului învățământ, dar și a altor domenii de activitate, a dus la dezvoltarea culturii în ansamblu, o radiografie a ceea ce a reprezentat domnia lui Carol I din punctul de vedere al îmbogățirii și protejării patrimoniului cultural național aparținând profesorului Nichifor Crainic: "În acest climat prielnic a fost posibilă expansiunea geniului lui Hașdeu, activitatea purificatoare a lui Maiorescu, poezia lui Mihai Eminescu și a lui George Coșbuc, proza lui Ion Creangă, a lui Ion Slavici, a lui Caragiale, Delavrancea și Alexandru Vlahuță, pictura lui Nicolae Grigorescu și arhitectura lui Ion Mincu. Culmea domniei lui corespunde cu aceste culmi ale creației spiritului autohton. Căci puterile de plăsmuire ale unui neam

nu se dau în întregul lor decât în atmosfera de libertate spirituală. Din acest punct de vedere, Regatul lui Carol I e întâiul tuminiiș istoric de largă respirație”¹⁴.

NOTE

1. Al. Tzigara-Samurcaș - Din viața Regelui Carol I, p. 323.
2. Idem, p. 327.
3. Ibidem.
4. Idem, p. 328.
5. Idem, p. 329 – 330.
6. Idem, p. 332.
7. Idem, p. 334.
8. Idem, p. 335.
9. Idem, p. 333 - 334.
10. Idem, p. 334.
11. Carol I. 1866 – 1914, p. 21.
12. Idem, p. 23.
13. Idem, p. 102.
14. Idem, p. 73.

BIBLIOGRAFIE:

1. Alexandru Tzigara-Samurcaș – “Din viața Regelui Carol I”, Fundația Regele Carol I, București, 1939, p. 323 - 335.
2. “Carol I. 1866 – 1914”, Ramuri, 1943, p. 19 - 102.

CHARLES Ier – LE PROTECTEUR DE LA CULTURE NATIONALE

- Résumé -

La période du règne du prince Charles qui allait devenir en 1881 le roi Charles Ier de Roumanie, représente une étape décisive vers la modernisation culturelle de l'état roumain et de la société roumaine.

L'enseignement, les sciences, exactes et humaines, la restauration des monuments laïques et religieuses, la littérature, les arts, inclusivement le théâtre, ont connu un développement extraordinaire.

En conclusion cette période (1866 – 1914) a contribué au processus général du renouvellement de la société roumaine.